

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

NUTARIMAS

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 1998 M. LIEPOS 23 D.
NUTARIMO NR. 920 „DĖL NAUJŲ ŽEMĖS SKLYPŲ DYDŽIŲ
MIESTUOSE PATVIRTINIMO“ (2010 M. KOVO 31 D. REDAKCIJA)
NUOSTATŲ ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI,
LIETUVOS RESPUBLIKOS PILIEČIŲ NUOSAVYBĖS TEISIŲ Į IŠLIKUSĮ
NEKILNOJAMĄJĮ TURTAŲ ATKŪRIMO ĮSTATYMU**

2015 m. birželio 16 d. Nr. KT19-N12/2015

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Elvyros Baltutytės, Vytauto Greičiaus, Danutės Jočienės, Prano Kuconio, Gedimino Mesonio, Vyto Miliaus, Egidijaus Šileikio, Algirdo Taminsko, Dainiaus Žalimo, sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei, Sigutei Brusovienei, remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53¹ straipsniais, Konstitucinio Teismo posėdyje 2015 m. birželio 9 d. rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 17/2012 pagal pareiškėjo Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą Nr. 1B-26/2012 ištirti, ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimas Nr. 920 „Dėl naujų žemės sklypų dydžių miestuose patvirtinimo“ (2010 m. kovo 31 d. redakcija) tiek, kiek juo patvirtintas maksimalus 0,12 ha naujų žemės sklypų, numatomų perduoti individualiai statybai Kauno mieste, dydis, neprieštaruoja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui, Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 5 straipsnio 3 daliai.

Konstitucinis Teismas

nustatė:**I**

Pareiškėjo Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymas grindžiamas šiais argumentais.

1. Konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja įvairius reikalavimus įstatymų leidėjui, kitiems teisėkūros subjektams, *inter alia* tai, kad teisės aktus jie leistų tik neviršydami savo įgaliojimų.

Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo (toliau – ir Įstatymas) 5 straipsnio 3 dalimi (kurioje nustatyta, kad piliečiams neatlygintinai perduodamo nuosavybėn naujo žemės sklypo, esančio miesto teritorijai priskirtoje žemėje, dydį kiekviename mieste tvirtina Vyriausybė miesto, rajono savivaldybės siūlymu) įstatymų leidėjas Vyriausybei pavedė patvirtinti miesto teritorijose esančių naujų žemės sklypų, perduodamų piliečiams neatlygintinai, dydžius. Kartu šioje nuostatoje įtvirtinta tam tikra šių Vyriausybės įgaliojimų įgyvendinimo tvarka – Vyriausybė šiuos dydžius gali nustatyti tik gavusi atitinkamos savivaldybės siūlymą. Toks teisinis reguliavimas suponuoja ir tam tikrą savivaldybių kompetenciją šioje srityje, būtent – siūlyti Vyriausybei nustatyti konkrečius naujų žemės sklypų dydžius. Šios savivaldybių kompetencijos jokios kitos institucijos negali perimti ar paneigti. Tik savivaldybės gali objektyviai ir visapusiškai įvertinti galimybes suformuoti naujus žemės sklypus jų teritorijoje, atsižvelgti į vietos sąlygas bei kitokias aplinkybes ir taip užtikrinti tiek asmenų, pretenduojančių atkurti nuosavybės teises, tiek kitos visuomenės dalies interesų suderinimą.

Vyriausybė šios Įstatymo 5 straipsnio 3 dalyje įtvirtintos tvarkos turi paisyti ir keisdama atitinkamą teisinį reguliavimą.

Iš pareiškėjo nagrinėjamos administracinės bylos medžiagos matyti, kad Kauno miesto savivaldybė nesikreipė į Vyriausybę su atitinkamu siūlymu dėl naujų žemės sklypų dydžių Kauno mieste nustatymo; byloje taip pat nėra duomenų, kad Kauno miesto savivaldybei iš viso buvo siūstas derinti atitinkamo turinio Vyriausybės nutarimo projektas.

Taigi Vyriausybė, 1998 m. liepos 23 d. nutarimu Nr. 920 „Dėl naujų žemės sklypų dydžių miestuose patvirtinimo“ (toliau – ir Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimas) (2010 m. kovo 31 d. redakcija) be Kauno miesto savivaldybės siūlymo nustačiusi, kad maksimalus galimas piliečiams neatlygintinai nuosavybėn perduotino naujo žemės sklypo dydis Kauno mieste yra 0,12 ha (vietoj buvusio 0,2 ha), viršijo savo įgaliojimus, nesilaikė konstitucinio teisinės valstybės principo ir Įstatymo 5 straipsnio 3 dalyje numatytos naujų žemės sklypų dydžių tvirtinimo tvarkos. Todėl, pareiškėjo manymu, ginčijamas teisinis reguliavimas pagal priėmimo tvarką prieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui, Įstatymo 5 straipsnio 3 daliai.

2. Vyriausybė, nustatydamą tam tikrą teisinį reguliavimą nuosavybės teisių atkūrimo srityje, turi paisyti *inter alia* iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių teisinio tikrumo, teisinio saugumo, teisėtų lūkesčių apsaugos imperatyvų, vadovautis Konstitucinio Teismo suformuota oficialiąja konstitucine doktrina.

Įstatymų leidėjui priėmus teisės aktus, kuriais reguliuojamas piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimas, asmenims, turintiems teisę atkurti nuosavybės teises, kilo teisėtas lūkestis, kad jie galės įstatymo nustatytais būdais, tvarka ir sąlygomis įgyvendinti šią teisę. Kompetentingoms institucijoms pripažinus konkretaus asmens teisę į nuosavybės teisių atkūrimą, toks teisėtas lūkestis tampa pagrįstas, teisėtas ir aiškiai išreikštas.

Baigiantis nuosavybės teisių atkūrimo procesui, asmenys, esantys asmenų, kuriems turi būti perduoti nauji žemės sklypai individualiai statybai Kauno mieste, eilėje, turėjo pagrįstą lūkestį, kad jų nuosavybės teisės bus atkurtos būtent tokiu būdu. Nustačius šioje byloje ginčijamą teisinį reguliavimą, 71 asmuo išbrauktas iš šios eilės dėl to, kad patvirtintas naujas (mažesnis) piliečiams neatlygintinai perduodamo nuosavybės naujo žemės sklypo individualiai statybai, esančio Kauno miesto teritorijoje, maksimalus dydis. Pareiškėjo manymu, kadangi ilgai trukęs nuosavybės teisių atkūrimo procesas baigiasi, be to, Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimas ilgą laiką (nuo 1999 iki 2010 m.) nebuvo keičiamas, jį pakeitus paneigti asmenų teisėti lūkesčiai atkurti nuosavybės teises šiuo būdu. Be to, taip galėjo būti pažeista asmenų teisė į nuosavybę, kuri ginama pagal Konstitucijos 23 straipsnį, nes nustačius ginčijamą teisinį reguliavimą sumažėjo piliečiams neatlygintinai perduodamo žemės sklypo individualiai statybai Kauno mieste dydis.

3. Asmenims, kurių teisė į nuosavybės teisių atkūrimą buvo įgyvendinta iki Vyriausybės 2010 m. kovo 31 d. nutarimo Nr. 345 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimo Nr. 920 „Dėl naujų žemės sklypų dydžių miestuose patvirtinimo“ pakeitimo“ (toliau – ir Vyriausybės 2010 m. kovo 31 d. nutarimas) įsigaliojimo, galėjo būti neatlygintinai perduoti maksimalaus 0,2 ha dydžio nauji žemės sklypai individualiai statybai kitose Kauno miesto teritorijose. Įsigaliojus šiam nutarimui, asmenys, dėl kurių nuosavybės teisių atkūrimo iki tol nebuvo priimtas sprendimas, neteko galimybės atkurti nuosavybės teises jiems neatlygintinai perduodant naują, didesnę nei 0,12 ha (iki 0,2 ha), žemės sklypą individualiai statybai Kauno mieste, dėl to jų padėtis tapo nepalankesnė nei asmenų, dėl kurių nuosavybės teisių atkūrimo sprendimas jau buvo priimtas. Tarp šių asmenų grupių nėra tokio pobūdžio objektyvių skirtumų, dėl kurių toks skirtingas teisinis reguliavimas galėtų būti laikomas konstituciškai pagrįstu. Tokiu objektyviu kriterijumi, pareiškėjo nuomone, negali būti laikoma skirtinga prašymų atkurti nuosavybės teises padavimo data (kuri lėmė asmenų numerį eilėje gauti žemės sklypą), nes prasidėjus nuosavybės teisių atkūrimo procesui asmenų, padavusių atitinkamus prašymus per

neilgą laikotarpį, skaičius buvo santykinai didelis, todėl jų vieta eilėje, net ir padavus prašymus panašiu laikotarpiu, gali gerokai skirtis. Todėl ginčijamu teisiniu reguliavimu galėjo būti pažeistas Konstitucijos 29 straipsnis.

4. Kadangi ginčijamas teisinis reguliavimas, kuriuo, be kita ko, sumažintas maksimalus piliečiams neatlygintinai perduotino naujo žemės sklypo individualiai statybai Kauno mieste dydis, priimtas negavus Kauno miesto savivaldybės siūlymo, pareiškėjas abejoja, ar buvo realus poreikis mažinti sklypo, neatlygintinai perduodamo individualiai statybai Kauno mieste, dydį nuo 0,2 ha iki 0,12 ha ir ar jį sumažinus be objektyvaus pagrindo nebuvo pažeistas konstitucinis proporcingumo principas.

II

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gauti suinteresuoto asmens Vyriausybės atstovų Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Žemės politikos departamento direktoriaus Audriaus Petkevičiaus ir šio departamento Žemės teisės skyriaus vedėjos Gintarės Tumulavičienės rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimas (2010 m. kovo 31 d. redakcija) tiek, kiek nurodyta pareiškėjo, neprieštarauja Konstitucijai ir Įstatymo 5 straipsnio 3 daliai. Suinteresuoto asmens atstovų pozicija grindžiama šiais argumentais.

1. Vykdamas penkioliktosios Vyriausybės veiklos programą ir siekiant paspartinti nuosavybės teisių atkūrimo procesą, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro įsakymu buvo patvirtintas Specialusis nuosavybės teisių į žemę atkūrimo Kauno ir Vilniaus miestuose veiksmų planas, kuriame numatyta parengti atitinkamą Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimo pakeitimo projektą. Šiame projekte planuota numatyti galimybę už nuosavybės teise turėtą žemę atlyginti suteikiant naują sklypą Vilniaus ir Kauno miestuose ne tik individualiai statybai, bet ir sodams, daržams ir kitoms panašioms reikmėms. Vilniaus ir Kauno miestų savivaldybėms buvo išsiųsti raštai su prašymu pateikti siūlymus būtent dėl tokių žemės sklypų. Tokie prašymai savivaldybėms pateikti įvertinus 2009 m. eilėje laukiančių asmenų, kuriems turėjo būti atkurtos nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą, skaičių ir siekiant užbaigti žemės grąžinimą.

Iš pradžių Kauno miesto savivaldybė, atsakydama į pateiktą prašymą, nurodė, kad neturi galimybės parengti naujų žemės sklypų sodams, daržams ir kitoms panašioms reikmėms detaliųjų planų, nes Kauno miesto teritorijoje, priskirtoje iki 1995 m., sklypų naujiems daržams miesto bendrajame plane nenumatyta. Tačiau, parengus atitinkamą Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimo pakeitimo projektą ir pateikus jį derinti, Kauno miesto savivaldybės administracija nurodė, kad Kauno mieste naujų žemės sklypų, numatomų perduoti sodams, daržams ir kitoms panašioms reikmėms, dydis būtų ne didesnis kaip 0,06 ha.

Atsižvelgus į gautus savivaldybių siūlymus, buvo parengtas naujas Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimo pakeitimo projektas, kuriame nurodyti naujų žemės sklypų, numatomų perduoti sodams, daržams ir kitoms panašioms reikmėms, dydžiai Kauno ir Vilniaus miestuose, taip pat Vilniaus miesto savivaldybės siūlymu sumažintas maksimalus žemės sklypų, neatlygintinai perduodamų nuosavybėn individualiai statybai Vilniaus mieste, dydis.

2. Nors Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimu (1999 m. kovo 5 d. redakcija) ir buvo nustatyti naujų žemės sklypų, numatomų perduoti individualiai statybai, dydžiai Kauno mieste pagal keturias teritorijas (t. y. centrinėje miesto dalyje, teritorijose su išplėtota ar neišplėtota infrastruktūra, ir kitose teritorijose), tačiau abejonių kėlė tokio teisinio reguliavimo taikymas praktikoje. Tiek teritorijų planavimo požiūriu, tiek loginiu aspektu sunku įvardyti, kas galėjo būti „kitos teritorijos“. Todėl, Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimą (1999 m. kovo 5 d. redakcija) išdėsčius nauja, 2010 m. kovo 31 d., redakcija, atsisakyta neaiškios ir galimos praktikoje skirtingai interpretuoti nuostatos, kad piliečiams neatlygintinai perduotino nuosavybėn naujo žemės sklypo individualiai statybai Kauno mieste dydis kitose teritorijose nei centrinė miesto dalis ir teritorijos su išplėtota ar neišplėtota infrastruktūra yra nuo 0,12 ha iki 0,2 ha

Vyriausybės 2010 m. kovo 31 d. nutarimu patvirtinti naujų žemės sklypų dydžiai Kauno mieste neviršija numatytųjų Įstatymo 5 straipsnio 3 dalyje: minėtu nutarimu nustatyta, kad naujų žemės sklypų, numatomų perduoti individualiai statybai, dydžiai diferencijuojami nuo 0,04 ha centrinėje Kauno miesto dalyje iki 0,12 ha Kauno miesto teritorijose su neišplėtota infrastruktūra (Įstatyme nustatyta, kad didžiausias neatlygintinai nuosavybėn perduodamo žemės sklypo plotas Kauno mieste turi būti ne didesnis nei 0,2 ha). Taigi abejonės dėl šio Vyriausybės nutarimo atitikties Įstatymo 5 straipsnio 3 daliai yra nepagrįstos.

3. Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarime (1999 m. kovo 5 d. redakcija) buvusi įtvirtinta nuostata dėl galimo didžiausio 0,2 ha dydžio naujo žemės sklypo individualiai statybai suteikimo Kauno mieste, kuri buvo neaiški ir praktikoje galėjo būti skirtingai interpretuojama, lėmė neapibrėžtus teisėtus lūkesčius, neatitiko iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių teisinio tikrumo ir teisinio aiškumo reikalavimų.

4. Naujų žemės sklypų Kauno mieste laukė 1 728 piliečiai, o Kauno miesto savivaldybė buvo numačiusi per 2009–2012 m. parengti detaliuosius planus tik 1 200 sklypų individualiai statybai.

Pagal šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą Kauno mieste numačius skirti iki 0,12 ha dydžio naujus žemės sklypus individualiai statybai, galima suformuoti daugiau žemės sklypų ir patenkinti daugiau piliečių prašymų. Valstybė, siekdama kuo greičiau baigti nuosavybės teisių

atkūrimo procesą, yra suinteresuota, kad kuo daugiau piliečių galėtų pasinaudoti teise gauti naują žemės sklypą individualiai statybai kaip atlyginimą už nuosavybės teise turėtą žemę.

5. Naujų žemės sklypų, numatomų perduoti individualiai statybai, maksimalūs dydžiai kituose didžiuosiuose miestuose taip pat nesiekia 0,2 ha, pavyzdžiui, Vilniuje (Grigiškėse) – 0,15 ha, Klaipėdoje – 0,09 ha, taigi anksčiau galiojusią nuostatą, kad neatlygintinai perduotino nuosavybės naujo žemės sklypo individualiai statybai dydis Kauno mieste „kitose teritorijose <...> iki 0,2 ha“, galima vertinti kaip tokią, kuria skirtinguose miestuose sukuriama asmenų nelygi teisinė padėtis.

III

Rengiant bylą teisminiam nagrinėjimui gauta Lietuvos savivaldybių asociacijos direktorės Romos Žakaitienės rašytinė nuomonė, Kauno miesto savivaldybės administracijos direktoriaus Dainiaus Ratkelio pateikta informacija.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

1. Pareiškėjas Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas prašo ištirti, ar Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimas (2010 m. kovo 31 d. redakcija) tiek, kiek juo patvirtintas maksimalus 0,12 ha naujų žemės sklypų, numatomų perduoti individualiai statybai Kauno mieste, dydis, neprieštarauja Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui, Įstatymo 5 straipsnio 3 daliai.

2. Vyriausybė 1998 m. liepos 23 d. priėmė nutarimą Nr. 920 „Dėl naujų žemės sklypų dydžių miestuose patvirtinimo“, kuriuo *inter alia* patvirtino Miestų (rajonų) savivaldybių nustatomus naujų žemės sklypų, numatomų perduoti piliečiams kaip atlyginimą už nuosavybės teise turėtą žemę, gyvenamuosius namus, jų dalis, butus, individualiai statybai ir kitai paskirčiai miestuose, dydžius.

Šio Vyriausybės nutarimo preambulėje nurodyta, kad jis priimtas vadovaujantis Įstatymo 5 straipsniu, reglamentuojančiu nuosavybės teisių į miesto žemę atkūrimo sąlygas ir tvarką.

Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarime *inter alia* buvo nustatyta:

„MIESTŲ (RAJONŲ) SAVIVALDYBIŲ NUSTATOMI NAUJŲ ŽEMĖS SKLYPŲ, KURIUS KAIP ATLYGINIMĄ PILIEČIAMS UŽ NUOSAVYBĖS TEISE TURĖTĄ ŽEMĘ, GYVENAMUOSIUS NAMUS, JŲ DALIS, BUTUS NUMATOMA PERDUOTI INDIVIDUALIAI STATYBAI IR KITAI PASKIRČIAI MIESTUOSE, DYDŽIAI

Vietovės pavadinimas	Naujų žemės sklypų miestuose dydžiai, hektarais	
	numatoma perduoti individualiai statybai	numatoma perduoti sodams, daržams ir kitoms panašioms reikmėms
Miestai		
<...>		
Kaunas	nuo 0,04 ir ne didesnę kaip 0,06	nenumatyta
<...>“		

Taigi pagal Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimą naujų žemės sklypų, numatomų perduoti piliečiams kaip atlyginimą už nuosavybės teise turėtą žemę, gyvenamuosius namus, jų dalis, butus, individualiai statybai Kauno mieste dydis galėjo būti nuo 0,04 ha iki 0,06 ha. Šiame nutarime nebuvo nustatyta, kokioje teritorijoje turėtų būti numatomi perduoti minėti nauji žemės sklypai.

3. Vyriausybė 1999 m. kovo 5 d. priėmė nutarimą Nr. 250 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimo Nr. 920 „Dėl naujų žemės sklypų dydžių miestuose patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“, kuriuo Miestų (rajonų) savivaldybių nustatomus naujų žemės sklypų, numatomų perduoti piliečiams kaip atlyginimą už nuosavybės teise turėtą žemę, gyvenamuosius namus, jų dalis, butus, individualiai statybai ir kitai paskirčiai miestuose, dydžius išdėstė nauja redakcija.

Šiame nutarime *inter alia* buvo nustatyta:

„MIESTŲ (RAJONŲ) SAVIVALDYBIŲ NUSTATOMI NAUJŲ ŽEMĖS SKLYPŲ, KURIUOS KAIP ATLYGINIMĄ PILIEČIAMS UŽ NUOSAVYBĖS TEISE TURĖTĄ ŽEMĘ, GYVENAMUOSIUS NAMUS, JŲ DALIS, BUTUS NUMATOMA PERDUOTI INDIVIDUALIAI STATYBAI IR KITAI PASKIRČIAI MIESTUOSE, DYDŽIAI

Vietovės pavadinimas	Naujų žemės sklypų miestuose dydžiai, hektarais	
	numatoma perduoti individualiai statybai	numatoma perduoti sodams, daržams ir kitoms panašioms reikmėms
Miestai		
<...>		
Kaunas: centrinėje miesto dalyje teritorijose su išplėtota infrastruktūra teritorijose su neišplėtota infrastruktūra kitose teritorijose	0,04 nuo 0,04 ir ne didesnę kaip 0,06 nuo 0,06 ir ne didesnę kaip 0,12 nuo 0,12 ir ne didesnę kaip 0,2	nenumatyta
<...>“		

Palyginus Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarime (1999 m. kovo 5 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą su anksčiau nustatytuoju matyti, jog jis pakito taip, kad neatlygintinai perduotinų piliečiams naujų žemės sklypų individualiai statybai dydžiai Kauno mieste nustatyti

skirtingi atsižvelgiant į tai, kokioje teritorijoje buvo numatoma perduoti žemės sklypas: 0,04 ha – centrinėje miesto dalyje, iki 0,06 ha – teritorijose su išplėta infrastruktūra, iki 0,12 ha – teritorijose su neišplėta infrastruktūra ir iki 0,2 ha – kitose teritorijose.

Taigi pagal Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarime (1999 m. kovo 5 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą neatlygintinai perduotino piliečiams nuosavybėn naujo žemės sklypo individualiai statybai Kauno mieste maksimalus dydis galėjo būti 0,2 ha, kai toks sklypas buvo suteikiamas kitose teritorijose nei centrinė miesto dalis arba teritorijos su išplėta ar neišplėta infrastruktūra.

4. Vyriausybė 2010 m. kovo 31 d. priėmė nutarimą Nr. 345 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimo Nr. 920 „Dėl naujų žemės sklypų dydžių miestuose patvirtinimo“ pakeitimo“, kuriuo Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimą (1999 m. kovo 5 d. redakcija) išdėstė nauja redakcija.

Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarime (2010 m. kovo 31 d. redakcija), kurį tiek, kiek nurodyta, ginčija pareiškėjas, *inter alia* nustatyta:

„SAVIVALDYBIŲ NUSTATOMI NAUJŲ ŽEMĖS SKLYPŲ, KURIUOS KAIP ATLYGINIMĄ PILIEČIAMS UŽ NUOSAVYBĖS TEISĖ TURĖTĄ ŽEMĘ, GYVENAMUOSIUS NAMUS, JŲ DALIS, BUTUS NUMATOMA PERDUOTI INDIVIDUALIAI STATYBAI IR KITAI PASKIRČIAI MIESTUOSE, DYDŽIAI

Miestai	Naujų žemės sklypų miestuose dydžiai, hektarais	
	numatoma perduoti individualiai statybai	numatoma perduoti sodams, daržams
<...>		
Kaunas: centrinėje miesto dalyje; teritorijose su išplėta infrastruktūra; teritorijose su neišplėta infrastruktūra	0,04 nuo 0,04 ir ne didesnę kaip 0,06 nuo 0,06 ir ne didesnę kaip 0,12	nenumatyta nuo 0,04 ir ne didesnę kaip 0,06 nuo 0,04 ir ne didesnę kaip 0,06

<...>“

Palyginus Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarime (2010 m. kovo 31 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą su nustatytoju Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarime (1999 m. kovo 5 d. redakcija) matyti, jog jis pakito taip, kad pagal jį nauji žemės sklypai, perduotini piliečiams kaip atlyginimas už nuosavybės teisę turėtą žemę, gyvenamuosius namus, jų dalis, butus, individualiai statybai Kauno mieste gali būti suteikiami trijose skirtingose Kauno miesto teritorijose: nenumatyta, kad naujas žemės sklypas individualiai statybai gali būti suteikiamas kitose teritorijose nei centrinė miesto dalis arba teritorijos su išplėta ar neišplėta infrastruktūra. Kiti numatyti naujų žemės sklypų individualiai statybai Kauno miesto dydžiai nepakito –

piliečiams neatlygintinai perduotino naujo žemės sklypo dydis centrinėje miesto dalyje gali būti 0,04 ha, teritorijose su išplėtota infrastruktūra – iki 0,06 ha, o teritorijose su neišplėtota infrastruktūra – iki 0,12 ha.

Taigi pagal Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimą (2010 m. kovo 31 d. redakcija) naujo žemės sklypo, neatlygintinai perduotino piliečiams nuosavybėn individualiai statybai Kauno mieste, maksimalus dydis gali būti 0,12 ha (tokio dydžio sklypas gali būti suteiktas teritorijose su neišplėtota infrastruktūra), o tai reiškia, kad šis dydis pagal ginčijamą teisinį reguliavimą sumažėjo nuo 0,2 ha iki 0,12 ha.

Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarime (2010 m. kovo 31 d. redakcija) nustatyta ir tai, kad piliečiams kaip atlyginimas už nuosavybės teisę turėtą įstatyme nurodytą nekilnojamąjį turtą naujas žemės sklypas gali būti perduodamas ne tik individualiai statybai, bet ir sodams, daržams, – tokio sklypo dydis Kauno mieste teritorijose su išplėtota ar neišplėtota infrastruktūra gali būti nuo 0,04 ha iki 0,06 ha.

5. Minėta, kad Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimas buvo priimtas vadovaujantis Įstatymo 5 straipsniu.

5.1. Seimas 1997 m. liepos 1 d. priėmė Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymą, kuris įsigaliojo (su tam tikra išimtimi) 1997 m. liepos 9 d.

Įstatymo 5 straipsnio „Nuosavybės teisių į miesto žemę atkūrimo sąlygos ir tvarka“ nuostatos buvo ne kartą keičiamos ir (arba) papildomos, tačiau šiai konstitucinės justicijos bylai aktualus jame įtvirtintas teisinis reguliavimas iš esmės nekito.

5.2. Įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje (2006 m. lapkričio 16 d., 2013 m. birželio 27 d. redakcijos) nustatyti nuosavybės teisių į žemę atkūrimo būdai. Piliečiams, turintiems teisę atkurti nuosavybės teises, jos gali būti atkuriamos, be kita ko, perduodant neatlygintinai nuosavybėn naują Vyriausybės nustatyta tvarka įrengtą arba neįrengtą žemės sklypą, Vyriausybei patvirtinus jo dydį tame mieste, kuriame buvo turėtoji žemė, arba piliečių pageidavimu – mieste, kuriame jie gyvena (3 punktas).

5.3. Įstatymo 5 straipsnio 3 dalyje, kurios nuostatomis ginčijama Vyriausybės 2010 m. kovo 31 d. nutarimo atitiktis, nustatyta:

„Piliečiams neatlygintinai perduodamo nuosavybėn naujo žemės sklypo, esančio miesto teritorijai priskirtoje žemėje, dydį kiekviename mieste tvirtina Vyriausybė miesto, rajono savivaldybės siūlymu. Minimalus neatlygintinai nuosavybėn perduodamo naujo žemės sklypo dydis – 0,04 ha (išskyrus nuosavybės teisę turėtą mažesnę žemės sklypą). Maksimalus neatlygintinai nuosavybėn perduodamo žemės sklypo plotas turi būti ne didesnis kaip 0,2 ha Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Alytuje, Marijampolėje, Druskininkuose,

Palangoje, Birštone ir ne didesnis kaip 0,3 ha kituose miestuose.“

Taigi Įstatymo 5 straipsnio 3 dalimi įstatymų leidėjas pavedė Vyriausybei patvirtinti piliečiams neatlygintinai nuosavybėn perduotinų naujų žemės sklypų dydžius kiekviename mieste ir nustatė minimalius ir maksimalius tokių sklypų dydžius bei jų tvirtinimo tvarką: Vyriausybė naujų žemės sklypų dydžius kiekviename mieste tvirtina atitinkamos savivaldybės siūlymu.

5.4. Šiame kontekste paminėtina, kad teritorijų planavimas, savivaldybės bendrojo plano ar savivaldybės dalių bendrųjų planų ir detaliųjų planų sprendinių įgyvendinimas yra viena iš savivaldybių savarankiškųjų funkcijų (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo (2008 m. rugsėjo 15 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 6 straipsnio 19 punktą). Savivaldybės institucijos įgyvendina valstybės politiką teritorijų planavimo srityje rengdamos savivaldybės lygmens ir vietovės lygmens teritorijų planavimo dokumentus, *inter alia* savo lėšomis organizuoja savivaldybės lygmens ir vietovės lygmens teritorijų planavimo dokumentų (be kita ko, teritorijos bendrųjų ir detaliųjų planų) rengimą (Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo (2004 m. sausio 5 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais) 2 straipsnio 41 punktą, 5 straipsnio 6 dalis; šio įstatymo (2013 m. birželio 27 d. redakcija) 2 straipsnio 27 punktą, 6 straipsnio 2, 5 dalys, 7 straipsnio 5 dalies 1 punktą).

Apibendrinant šias Vietos savivaldos, Teritorijų planavimo įstatymuose įtvirtintas nuostatas pažymėtina, kad būtent savivaldybės yra atsakingos už savo teritorijų planavimą, *inter alia* bendrųjų ir detaliųjų planų rengimą bei jų sprendinių įgyvendinimą.

5.5. Įstatymo 5 straipsnio 3 dalį aiškinant nurodytų Vietos savivaldos, Teritorijų planavimo įstatymų nuostatų kontekste, šioje konstitucinės justicijos byloje aktuali aspektu pažymėtina, kad joje yra nustatyta ne tik Vyriausybės kompetencija tvirtinti piliečiams neatlygintinai perduodamų nuosavybėn naujų žemės sklypų dydžius kiekviename mieste, bet ir atitinkamo miesto (rajonų) savivaldybės įgaliojimai pagal jai suteiktą kompetenciją tokių žemės sklypų dydžius siūlyti Vyriausybei.

Pagal Įstatymo 5 straipsnio 3 dalį Vyriausybė, tvirtindama piliečiams neatlygintinai perduodamų nuosavybėn naujų žemės sklypų dydžius kiekviename mieste, privalo laikytis įstatymų leidėjo nustatytos tvarkos – šiuos dydžius ji gali tvirtinti tik gavusi atitinkamos savivaldybės, kuri yra atsakinga už savo teritorijos planavimą, siūlymą dėl tokių dydžių nustatymo. Tai reiškia, kad Vyriausybės kompetencija šioje srityje nėra išimtinė. Nustatant piliečiams neatlygintinai perduodamų nuosavybėn naujų žemės sklypų dydžius kiekviename mieste dalyvauja dvi institucijos – Vyriausybė ir atitinkamo miesto (rajonų) savivaldybė. Savivaldybės teisė siūlyti Vyriausybei piliečiams neatlygintinai perduodamų nuosavybėn naujų žemės sklypų dydžius reiškia ir tai, kad Vyriausybė, negavusi atitinkamo siūlymo, negali tokių

dydžių tvirtinti. Tik savivaldybės, būdamos atsakingos už savo teritorijų planavimą, gali įvertinti savo galimybes formuoti naujus žemės sklypus, *inter alia* skirtus perduoti piliečiams kaip atlyginimą už nuosavybės teise turėtą įstatyme nurodytą nekilnojamąjį turtą, žinoti realų tokių sklypų poreikį.

Vadinasi, Įstatymo 5 straipsnio 3 dalies nuostata, kurioje nustatytos tvarkos turi būti laikomasi tvirtinant piliečiams neatlygintinai perduodamų nuosavybės naujų žemės sklypų dydžius, siekiama užtikrinti, kad Vyriausybė šių dydžių miestuose netvirtintų neatsižvelgdama į realią konkrečios savivaldybės, atsakingos už savo teritorijos planavimą, padėtį, o teisinis reguliavimas, kuriuo patvirtinti tokių sklypų dydžiai, sudarys prielaidas, atsižvelgiant į valstybės politiką teritorijų planavimo srityje, savivaldybei suformuoti tam tikrą kiekį nuosavybės teisėms atkurti reikalingų naujų žemės sklypų. Taigi Įstatymo 5 straipsnio 3 dalyje nustatytos tvarkos laikymasis turi tiesioginės įtakos Vyriausybės priimamo teisės akto, kuriuo tvirtinami minėti dydžiai, turiniui.

Pažymėtina, kad šios tvarkos Vyriausybė turi laikytis kiekvieną kartą, kai iš naujo tvirtina (keičia) neatlygintinai perduodamų piliečiams nuosavybės naujų žemės sklypų dydžius.

5.6. Įstatymo 5 straipsnio 4, 5 dalyse nustatyta, kokiais atvejais piliečiams neatlygintinai perduodamas papildomas naujas žemės sklypas: tokį naują ne mažesnę nei 0,04 ha žemės sklypą pilietis gali gauti, jeigu piliečio turėtas žemės sklypas buvo ne mažiau kaip 0,04 ha didesnis už dabar jo naudojamą žemės sklypą; bendras piliečiui perduoto neatlygintinai nuosavybės jo naudojamo žemės sklypo ir papildomai perduodamo neatlygintinai nuosavybės naujo žemės sklypo plotas neturi būti didesnis už Vyriausybės nustatytą maksimalų neatlygintinai perduodamo nuosavybės naujo žemės sklypo individualiai statybai bei kitai paskirčiai tame mieste plotą.

Jeigu piliečiui neatlygintinai perduodamas nuosavybės žemės sklypo plotas miesto teritorijai priskirtoje žemėje yra mažesnis už žemės sklypo plotą, į kurį jam atkuriamos nuosavybės teisės, už likusį žemės sklypo plotą valstybė jam atlygina pagal įstatymą.

II

Dėl Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimo (2010 m. kovo 31 d. redakcija) nuostatų atitikties Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui, Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 5 straipsnio 3 daliai

1. Šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimas (2010 m. kovo 31 d. redakcija) tiek, kiek juo patvirtintas maksimalus 0,12 ha naujų žemės sklypų, numatomų perduoti individualiai statybai Kauno mieste, dydis, neprieštarauja

Konstitucijos 23, 29 straipsniams, konstituciniam teisinės valstybės principui, Įstatymo 5 straipsnio 3 daliai.

2. Pareiškėjo abejonės dėl Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimo (2010 m. kovo 31 d. redakcija) tiek, kiek nurodyta, atitikties Konstitucijai iš esmės grindžiamos tuo, kad nustačius šioje byloje ginčijamą teisinį reguliavimą paneigti teisėti asmenų lūkesčiai atkurti nuosavybės teises neatlygintinai perduodant naują iki 0,2 ha dydžio žemės sklypą individualiai statybai Kauno mieste, numačius galimybę perduoti mažesnę naują žemės sklypą pažeista tokių asmenų teisė į nuosavybę, kuri ginama pagal Konstitucijos 23 straipsnį, šių asmenų padėtis tapo nepalankesnė nei tų asmenų, kurių teisė į nuosavybės teisių atkūrimą buvo įgyvendinta iki Vyriausybės 2010 m. kovo 31 d. nutarimu padaryto pakeitimo, taigi tokiu teisiniu reguliavimu pažeistas ir konstitucinis asmenų lygiateisiškumo principas. Ginčijamu teisiniu reguliavimu taip pat pažeista Įstatymo 5 straipsnio 3 dalyje nustatyta piliečiams neatlygintinai perduodamų nuosavybėn naujų žemės sklypų dydžių tvirtinimo tvarka, kartu ir konstitucinis teisinės valstybės principas.

3. Konstitucinio Teismo aktuose suformuota plati oficialioji konstitucinė restitucijos – piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo – doktrina.

3.1. Konstitucinis Teismas yra ne kartą konstatavęs, kad įstatymų leidėjas, reguliuodamas paneigtų nuosavybės teisių atkūrimą, turi diskreciją nustatyti nuosavybės teisių atkūrimo sąlygas ir tvarką (*inter alia* 2003 m. kovo 4 d., 2013 m. rugsėjo 11 d., 2013 m. spalio 9 d., 2013 m. spalio 10 d. nutarimai). Šią diskreciją objektyviai lemia tai, kad per laikotarpį, praėjusį nuo neteisėto turto nusavinimo, iš esmės pasikeitė nuosavybės santykių sistema (2001 m. balandžio 2 d., 2003 m. kovo 4 d., 2013 m. rugsėjo 11 d. nutarimai); įstatymais nustatant nuosavybės teisių atkūrimo sąlygas ir tvarką būtina atsižvelgti į pakitusias socialines, ekonomines ir kitas sąlygas (2007 m. rugsėjo 6 d. nutarimas).

Įstatymu nustatydamas nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo būdus, sąlygas ir tvarką, įstatymų leidėjas yra saistomas Konstitucijos normų ir principų, *inter alia* Konstitucijos 23 straipsnio, įtvirtinančio nuosavybės teisių apsaugą, 29 straipsnio, garantuojančio asmenų lygiateisiškumą, konstitucinio teisinės valstybės principo, apimančio teisinį aiškumą, teisinį tikrumą, teisinį saugumą, teisėtų lūkesčių apsaugą ir kitus reikalavimus (2005 m. rugpjūčio 23 d., 2010 m. gruodžio 22 d., 2013 m. gegužės 30 d., 2014 m. spalio 30 d. nutarimai).

3.2. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad nuosavybės teisė Konstitucijos 23 straipsnio požiūriu nėra tapati Lietuvos Respublikos piliečio teisei įstatymu nustatyta tvarka atkurti nuosavybės teises į išlikusį nekilnojamąjį turtą (2010 m. gruodžio 22 d., 2013 m. rugsėjo 11 d., 2013 m. spalio 9 d. nutarimai). Kol atitinkamos valstybės institucijos nėra priėmusios sprendimo dėl nuosavybės teisių atkūrimo, asmenys, kuriems atkuriamos nuosavybės teisės, realiai neturi

subjektinių nuosavybės teisių į turėtąjį turtą (*inter alia* 1998 m. birželio 18 d., 2003 m. kovo 4 d., 2008 m. gegužės 20 d., 2010 m. gruodžio 22 d., 2012 m. birželio 19 d. nutarimai). Tik valstybės įgaliotai institucijai priėmus sprendimą atkurti asmeniui nuosavybės teises, tas asmuo įgyja nuosavybės teises, kurios saugomos ir ginamos pagal Konstitucijos 23 straipsnį (*inter alia* 2003 m. kovo 4 d., 2005 m. rugpjūčio 23 d., 2013 m. spalio 10 d., 2014 m. spalio 8 d., 2014 m. spalio 30 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad teisinis reguliavimas, kuriuo nustatomos nuosavybės teisių atkūrimo natūra alternatyvos, neprieštaruoja restitucijos tikslams ir konstituciniam nuosavybės teisių apsaugos principui (2008 m. gegužės 20 d., 2010 m. kovo 9 d., 2012 m. spalio 11 d., 2014 m. spalio 30 d. nutarimai). Lemiamą reikšmę turi ne tai, kokie atlyginimo būdai yra nustatyti, bet tai, kad šiais būdais būtų užtikrintas realus ir teisingas atlyginimas (2001 m. balandžio 2 d., 2013 m. rugsėjo 11 d., 2014 m. spalio 30 d. nutarimai). Restitucijos įstatymų nuostata, kad jei negalima grąžinti turto natūra, turi būti skiriama kompensacija, neprieštaruoja nuosavybės neliečiamumo ir nuosavybės teisių gynimo principams, nes teisinga kompensacija taip pat užtikrina nuosavybės teisių atkūrimą (*inter alia* 2007 m. liepos 5 d., 2007 m. rugsėjo 6 d. nutarimai, 2008 m. liepos 4 d. sprendimas).

3.3. Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintas konstitucinis asmenų lygiateisiškumo principas *inter alia* reiškia, kad įstatymų leidėjas, įstatymu reguliuodamas nuosavybės teisių atkūrimo teisinius santykius, negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį asmenys, turintys teisę atkurti nuosavybės teises, būtų traktuojami nevienodai, jeigu tarp tų asmenų nėra tokių skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (1996 m. lapkričio 20 d. nutarimas).

Pagal Konstituciją nedraudžiama nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo santykių įstatymu reguliuoti diferencijuotai tuo aspektu, kad nuosavybės teisių atkūrimo sąlygos ir tvarka gali skirtis *inter alia* pagal tai, į kokios rūšies nuosavybę (žemę, mišką ir t. t.) yra atkuriamos nuosavybės teisės, taip pat pagal tai, kokioje teritorijoje yra nuosavybė, į kurią atkuriamos nuosavybės teisės, tačiau turi būti paisoma konstitucinio teisinės valstybės principo, apimančio *inter alia* teisėtų lūkesčių apsaugą, teisinį tikrumą, teisinį saugumą (2007 m. liepos 5 d., 2007 m. rugsėjo 6 d., 2014 m. spalio 30 d. nutarimai).

Konstitucinis asmenų lygybės principas savaime nepaneigia to, kad įstatymu gali būti nustatytas nevienodas teisinis reguliavimas tam tikrų asmenų kategorijų, esančių skirtingoje padėtyje, atžvilgiu. Konkrečios teisės normos atitiktį Konstitucijos 29 straipsniui galima įvertinti tik atsižvelgus į visas turinčias reikšmės aplinkybes (*inter alia* 2003 m. liepos 4 d., 2008 m. gruodžio 24 d., 2009 m. kovo 2 d., 2011 m. gruodžio 22 d. nutarimai). Vertinant, ar pagrįstai

nustatytas skirtingas teisinis reguliavimas, būtina įvertinti tokių asmenų kategorijų teisinės padėties skirtumus, taip pat tai, ar teisės normos, nustatančios specialias sąlygas, atitinka teisės akto paskirtį ir tikslą (1997 m. lapkričio 13 d., 2003 m. kovo 4 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs ir tai, kad įstatymų leidėjo, paisant Konstitucijos, padaryti teisinio reguliavimo pakeitimai, kuriais pakoreguotos nuosavybės teisių atkūrimo sąlygos ir tvarka, savaime negali būti vertinami kaip nevienodas nuosavybės teisių atkūrimo subjektų traktavimas (2013 m. gegužės 30 d. nutarimas).

3.4. Teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas, kurie yra neatsiejami teisinės valstybės principo elementai, suponuoja valstybės pareigą užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą, apsaugoti asmenų teises, gerbti teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius, vykdyti priimtus įsipareigojimus asmeniui; neužtikrinus asmens teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo, nebūtų užtikrintas asmens pasitikėjimas valstybe ir teise (*inter alia* 2003 m. kovo 4 d., 2013 m. vasario 15 d., 2013 m. spalio 10 d., 2014 m. gegužės 8 d. nutarimai).

Tai, kad valstybė nutarė, jog paneigtos nuosavybės teisės turi būti atkurtos, taip pat tai, kad buvo priimtas restitucijos santykius reguliuojantis įstatymas ir pradėtas įgyvendinti nuosavybės teisių atkūrimas, asmenims, turintiems teisę atkurti nuosavybės teises, sukūrė teisėtą lūkestį įstatymo nustatytais būdais, sąlygomis, tvarka ir terminais įgyvendinti šią savo teisę; minėtą teisėtą lūkestį saugo ir gina Konstitucija; kartu valstybei atsirado pareiga nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimą įstatymais reguliuoti taip, kad minėtas teisėtas lūkestis būtų realiai įgyvendintas (2005 m. rugpjūčio 23 d., 2008 m. gegužės 20 d. nutarimai, 2008 m. liepos 4 d. sprendimas, 2012 m. birželio 19 d. nutarimas).

Tačiau asmenų teisėtas lūkestis atkurti nuosavybės teises į išlikusį nekilnojamąjį turtą nereiškia, kad visais atvejais šios teisės turi būti atkurtos tokį turtą grąžinant natūra (2008 m. gegužės 20 d., 2011 m. rugsėjo 2 d., 2012 m. spalio 11 d., 2014 m. spalio 30 d. nutarimai).

3.5. Nors konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja teisinio tikrumo, teisinio saugumo, teisėtų lūkesčių apsaugos ir kitus reikalavimus *inter alia* restitucijos santykių teisiniam reguliavimui, jo negalima aiškinti kaip esą apskritai neleidžiančio pradėjus nuosavybės teisių atkūrimą vienomis sąlygomis įstatymų leidėjui vėliau pakeisti šių sąlygų, *inter alia* nustatyti naujų, papildomų sąlygų, kai taip siekiama apsaugoti tam tikras konstitucines vertybes, kurioms būtų daroma žala arba būtų sudarytos prielaidos tokiai žalai atsirasti, jeigu anksčiau nustatytos nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo sąlygos nebūtų pakeistos (2007 m. liepos 5 d., 2007 m. rugsėjo 6 d., 2013 m. gegužės 30 d. nutarimai); kaip tik priešingai – paaiškėjus, kad anksčiau nustatytomis sąlygomis ir tvarka atkuriant nuosavybės teises į išlikusį nekilnojamąjį turtą

yra daroma žala kitoms Konstitucijos saugomoms ir ginamoms vertybėms arba yra sudaromos prielaidos tokiai žalai atsirasti, įstatymų leidėjas ne tik gali, bet ir privalo atitinkamai pakeisti anksčiau nustatytas nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo sąlygas ir tvarką, tačiau tokiais atvejais turi būti paisoma konstitucinio proporcingumo principo, pagal kurį teisės aktais nustatytos ir taikomos priemonės turi būti proporcingos siekiamam tikslui, o asmens teisės negali būti ribojamos labiau, negu būtina teisėtam ir visuotinai reikšmingam, konstituciškai pagrįstam tikslui pasiekti (2007 m. liepos 5 d. nutarimas).

3.6. Konstituciniai darnios, teisingos, atviros pilietinės visuomenės imperatyvai, konstituciniai teisinio tikrumo, teisinio saugumo, teisėtų lūkesčių apsaugos reikalavimai suponuoja tai, kad pradėtas restitucijos procesas negali tęstis nepagrįstai ilgai; dėl nepagrįstai ilgo laiko, per kurį atkuriamos nuosavybės teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą, gali būti iškreipta ar net paneigta pati restitucijos instituto esmė, pažeistos asmens konstitucinės nuosavybės teisės, taip pat kitos teisės, pakirstas žmonių pasitikėjimas valstybe ir teise (2007 m. liepos 5 d., 2010 m. gruodžio 22 d., 2012 m. birželio 19 d. nutarimai).

4. Konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja įvairius reikalavimus įstatymų leidėjui, kitiems teisėkūros subjektams, *inter alia* tai, kad teisėkūros subjektai teisės aktus gali leisti tik neviršydami savo įgaliojimų, kad poįstatyminiai teisės aktai turi būti priimami remiantis įstatymais (*inter alia* 2006 m. gegužės 31 d., 2007 m. rugpjūčio 13 d., 2009 m. spalio 8 d., 2013 m. balandžio 2 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas yra ne kartą konstatavęs ir tai, kad Vyriausybės pareiga priimti poįstatyminius aktus, būtinus įstatymams įgyvendinti, kyla tiesiogiai iš Konstitucijos, o esant įstatymų leidėjo pavedimui – ir iš įstatymų (*inter alia* 2001 m. spalio 30 d., 2011 m. birželio 9 d., 2014 m. spalio 9 d., 2015 m. vasario 24 d. nutarimai). Svarbu, kad poįstatyminius teisės aktus Vyriausybė priimtų neviršydama savo įgaliojimų ir kad šie teisės aktai neprieštarautų Konstitucijai ir įstatymams (*inter alia* 2001 m. gruodžio 18 d., 2012 m. spalio 24 d., 2015 m. vasario 24 d. nutarimai). Pagal Konstituciją Vyriausybė, leisdama teisės aktus, turi laikytis galiojančių įstatymų; jeigu Vyriausybė nesilaikytų įstatymų, būtų paneigiamas konstitucinis teisinės valstybės principas, suponuojantis teisės aktų hierarchiją, taip pat Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą, pagal kurį Vyriausybė vykdo *inter alia* įstatymus (*inter alia* 2013 m. balandžio 2 d., 2014 m. spalio 9 d., 2015 m. vasario 24 d. nutarimai).

5. Konstitucinis Teismas, nagrinėdamas bylas, susijusias su nuosavybės teisių atkūrimo klausimais, ne kartą atkreipė dėmesį ir į Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką šioje srityje (*inter alia* 2014 m. spalio 8 d., 2014 m. spalio 30 d. nutarimai).

Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Pirmojo protokolo 1 straipsnis, kuriame įtvirtinta teisė į nuosavybės apsaugą, pats savaime negarantuoja teisės atkurti nuosavybę; jis taip pat negali būti aiškinamas kaip sukuriantis bendrą pareigą susitariančiosioms valstybėms atkurti nuosavybę, kuri buvo nusavinta iki šios konvencijos ratifikavimo, arba kaip nors ribojantis jų laisvę nustatyti nuosavybės teisių atkūrimo apimtį ir sąlygas buvusiems savininkams (be daugelio kitų, 2009 m. liepos 21 d. sprendimas byloje *Aleksa prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 27576/05). Susitariančiosioms valstybėms pasinaudojus savo turima plačia diskrecija nesuteikti teisės atkurti nuosavybės teises tam tikrų kategorijų buvusiems savininkams, šių asmenų reikalavimai atkurti nuosavybę negali būti grindžiami „teisėtais lūkesčiais“, kurių apsauga numatyta Pirmojo protokolo 1 straipsnyje (be kitų šio teismo aktų, Didžiosios kolegijos 2002 m. liepos 10 d. nutarimas dėl priimtino byloje *Gratzinger ir Gratzingerova prieš Čekiją*, peticijos Nr. 39794/98, 2009 m. birželio 30 d. nutarimas dėl priimtino byloje *Shub prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 17064/06).

6. Kaip minėta, pagal ginčijamą Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimą (2010 m. kovo 31 d. redakcija) piliečiams neatlygintinai perduotino naujo žemės sklypo individualiai statybai Kauno mieste maksimalus dydis yra 0,12 ha; šiame nutarime nebenumatyta piliečiams kaip atlyginimą už nuosavybės teise turėtą įstatyme nurodytą nekilnojamąjį turtą perduoti naujus didesnius (iki 0,2 ha) žemės sklypus individualiai statybai Kauno mieste.

7. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad iš Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimo (1999 m. kovo 5 d. redakcija) pakeitimo projekto parengiamųjų darbų matyti, jog Vyriausybės 2010 m. kovo 31 d. nutarimas buvo rengiamas *inter alia* atsižvelgiant į tai, kad „naujų žemės sklypų Kauno mieste laukia 1 728 piliečiai, kai Kauno miesto savivaldybė per 2009–2012 metus numato parengti detaliuosius planus 1 200 sklypų individualiai statybai“; juo siekta *inter alia* paspartinti nuosavybės teisių atkūrimo procesą, piliečiams suteikiant platesnes galimybes pasirinkti naują žemės sklypą, mažinti piliečių, turinčių teisę neatlygintinai gauti nuosavybės naują žemės sklypą individualiai statybai, nepasitenkinimą (2010 m. vasario 23 d. numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo pažyma).

Pažymėtina ir tai, kad Kauno miesto savivaldybės rašte Nacionalinei žemės tarnybai prie Žemės ūkio ministerijos nurodyta, jog reikia „rasti galimybę grąžinti kuo daugiau sklypų žemės savininkams“, „suplanuoti kuo daugiau sklypų, sudarant galimybę grąžinti žemę gausesniam pretendentų skaičiui ir kuo greičiau baigti žemės reformą“ (2009 m. lapkričio 11 d. raštas „Dėl informacijos apie naujus žemės sklypus, skirtus atlyginti už turėtą žemės nuosavybę“).

Be to, Kauno miesto savivaldybės teigimu, šios savivaldybės administracija niekada nėra formavusi didesnių nei 0,12 ha naujų žemės sklypų nuosavybės teisėms atkurti, nes, „paskaičiavus

bendrą sklypų poreikį nuosavybės teisių atkūrimui ir įvertinus Kauno miesto teritoriją, planuoti didesnius nei 0,12 ha žemės sklypus pretendentams žemės gražinimui nebuvo jokios galimybės, kadangi teritorijų, kuriose būtų galimybė suplanuoti reikalingą kiekį naujų didesnių kaip 0,12 ha žemės sklypų, kuriuos kaip atlyginimą piliečiams už nuosavybės teise turėtą žemę būtų galima numatyti perduoti individualiai statybai ir kitai paskirčiai mieste, Kauno miesto teritorijoje nepakako“ (Kauno miesto savivaldybės administracijos 2015 m. kovo 27 d. raštas Nr. (33.199)2-1551).

8. Sprendžiant, ar Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimas (2010 m. kovo 31 d. redakcija) tiek, kiek juo patvirtintas maksimalus 0,12 ha naujų žemės sklypų, numatomų perduoti individualiai statybai Kauno mieste, dydis, neprieštarauja Konstitucijos 23 straipsniui, pažymėtina, kad, kaip minėta, asmenys neturi subjektinių nuosavybės teisių į turėtąjį turtą, kol atitinkamos valstybės institucijos nėra priėmusios sprendimo dėl nuosavybės teisių atkūrimo; tik valstybės įgaliotai institucijai priėmus sprendimą atkurti asmeniui nuosavybės teises, tas asmuo įgyja nuosavybės teises, kurios saugomos ir ginamos pagal Konstitucijos 23 straipsnį.

8.1. Vadinas, Vyriausybė, 1998 m. liepos 23 d. nutarimu (2010 m. kovo 31 d. redakcija) nustačiusi, kad numatomo perduoti piliečiams nuosavybės naujo žemės sklypo individualiai statybai Kauno mieste dydis gali būti ne didesnis kaip 0,12 ha, nepažeidė asmenų, siekiančių atkurti nuosavybės teises į turėtą nekilnojamąjį turtą būtent šiuo būdu (t. y. neatlygintinai perduodant nuosavybės naują Vyriausybės nustatyta tvarka įrengtą ar neįrengtą žemės sklypą (Įstatymo 5 straipsnio 2 dalies (2006 m. lapkričio 16 d., 2013 m. birželio 27 d. redakcijos) 3 punktą)), teisės į nuosavybę, nes tokie asmenys neturi nuosavybės teisės į tam tikro (konkreto) dydžio žemės sklypą, kol atitinkamos valstybės institucijos nėra priėmusios sprendimo dėl nuosavybės teisių atkūrimo jiems šiuo jų pasirinktu būdu.

8.2. Taigi konstatuotina, kad Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimas (2010 m. kovo 31 d. redakcija) tiek, kiek juo nustatytas maksimalus 0,12 ha naujų žemės sklypų, numatomų perduoti individualiai statybai Kauno mieste, dydis, neprieštarauja Konstitucijos 23 straipsniui.

9. Sprendžiant, ar ginčijamas teisinis reguliavimas neprieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui, pažymėtina, kad, kaip minėta:

– įstatymų leidėjas, reguliuodamas paneigtų nuosavybės teisių atkūrimą, turi diskreciją nustatyti nuosavybės teisių atkūrimo sąlygas ir tvarką;

– tai, kad valstybė nutarė, jog paneigtos nuosavybės teisės turi būti atkurtos, taip pat tai, kad buvo priimtas restitucijos santykius reguliuojantis įstatymas ir pradėtas įgyvendinti nuosavybės teisių atkūrimas, asmenims, turintiems teisę atkurti nuosavybės teises, sukūrė teisėtą lūkestį įstatymo nustatytais būdais, sąlygomis, tvarka ir terminais įgyvendinti šią savo teisę; kartu

valstybei atsirado pareiga nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimą įstatymais reguliuoti taip, kad minėtas teisėtas lūkestis būtų realiai įgyvendintas;

– konstitucinio teisinės valstybės principo, suponuojančio teisinio tikrumo, teisinio saugumo, teisėtų lūkesčių apsaugos ir kitus reikalavimus *inter alia* restitucijos santykių teisiniam reguliavimui, negalima aiškinti kaip esą apskritai neleidžiančio pradėjus nuosavybės teisių atkūrimą vienomis sąlygomis įstatymų leidėjui vėliau pakeisti šių sąlygų, kai taip siekiama apsaugoti tam tikras konstitucines vertybes; tokiais atvejais turi būti paisoma konstitucinio proporcingumo principo;

– konstituciniai darnios, teisingos, atviros pilietinės visuomenės imperatyvai, konstituciniai teisinio tikrumo, teisinio saugumo, teisėtų lūkesčių apsaugos reikalavimai suponuoja tai, kad pradėtas restitucijos procesas negali tęstis nepagrįstai ilgai; dėl nepagrįstai ilgo laiko, per kurį atkuriamos nuosavybės teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą, gali būti iškreipta ar net paneigta pati restitucijos instituto esmė, pakirstas žmonių pasitikėjimas valstybe ir teise;

– pagal Konstituciją teisinis reguliavimas, kuriuo nustatomos nuosavybės teisių atkūrimo natūra alternatyvos, neprieštarauja restitucijos tikslams ir konstituciniam nuosavybės teisių apsaugos principui, o skiriama kompensacija neprieštarauja nuosavybės neliečiamumo ir nuosavybės teisių gynimo principams, nes teisinga kompensacija taip pat užtikrina nuosavybės teisių atkūrimą.

9.1. Pažymėtina, kad įstatymų leidėjui Įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje (2006 m. lapkričio 16 d., 2013 m. birželio 27 d. redakcijos), *inter alia* jos 3 punkte, nustačius, kad nuosavybės teisės gali būti atkuriamos, be kita ko, piliečiams neatlygintinai perduodant nuosavybėn naują Vyriausybės nustatyta tvarka įrengtą arba neįrengtą žemės sklypą, ir Vyriausybei 1998 m. liepos 23 d. nutarimu (1999 m. kovo 5 d., 2010 m. kovo 31 d. redakcijos) patvirtinus tokių žemės sklypų dydžius Kauno mieste, asmenims nebuvo sukurtas teisėtas lūkestis gauti tam tikro konkretaus dydžio žemės sklypą.

9.2. Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimu (2010 m. kovo 31 d. redakcija) nustačius, kad Kauno mieste kaip atlyginimas už turėtą įstatyme numatytą nekilnojamąjį turtą gali būti perduodamas naujas iki 0,12 ha dydžio žemės sklypas individualiai statybai, Kauno miesto savivaldybei sudarytos prielaidos suformuoti daugiau žemės sklypų, kuriuos galima perduoti piliečiams, siekiantiems atkurti nuosavybės teises, ir taip paspartinti bei užbaigti nuosavybės teisių atkūrimo procesą. Tokį poreikį patvirtina šio nutarimo parengiamieji dokumentai ir Kauno miesto savivaldybės raštai kompetentingoms Vyriausybės institucijoms. Taigi Vyriausybė, nustatydama ginčijamą teisinį reguliavimą, siekė konstituciškai pagrįsto tikslo – paspartinti nuosavybės teisių atkūrimo procesą ir sudaryti prielaidas patenkinti kuo daugiau buvusių savininkų prašymų atkurti

nuosavybės teisės neatlygintinai perduodant naują žemės sklypą individualiai statybai Kauno mieste, todėl ginčijamas teisinis reguliavimas negali būti vertinamas kaip neproporcingas siekiamam tikslui.

9.3. Pažymėtina ir tai, kad Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimu (2010 m. kovo 31 d. redakcija) patvirtinti naujų žemės sklypų individualiai statybai Kauno mieste dydžiai atitinka Įstatymo 5 straipsnio 3 dalyje nustatytus minimalius bei maksimalius leistinus dydžius, taigi minėtame nutarime nustatytas teisinis reguliavimas nekonkuruoja su nustatytuoju Įstatyme.

9.4. Šiame kontekste taip pat pažymėtina, kad asmenys, kuriems, nustačius ginčijamą teisinį reguliavimą, nebepali būti suteikiamas naujas papildomas žemės sklypas individualiai statybai Kauno mieste (nes, ginčijamu Vyriausybės nutarimu nustačius naują maksimalų žemės sklypų individualiai statybai Kauno mieste dydį, papildomas žemės sklypas nebesiekia 0,04 ha) arba kurių bendras neatlygintinai perduoto nuosavybėn naudojamo žemės sklypo ir papildomai neatlygintinai perduotino nuosavybėn naujo žemės sklypo plotas yra didesnis už Vyriausybės nustatytą neatlygintinai perduodamo nuosavybėn naujo žemės sklypo individualiai statybai Kauno mieste maksimalų plotą (Įstatymo 5 straipsnio 3, 4 dalys), gali rinktis alternatyvius nuosavybės teisių atkūrimo būdus, kurie, kaip konstatuota Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje, neprieštarauja restitucijos tikslams ir konstituciniam nuosavybės teisių apsaugos principui.

9.5. Vadinas, Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimu (2010 m. kovo 31 d. redakcija) nustačius, kad piliečiams kaip atlyginimas už nuosavybės teise turėtą įstatyme nurodytą nekilnojamąjį turtą gali būti suteikiamas naujas iki 0,12 ha dydžio žemės sklypas individualiai statybai Kauno mieste, nepaneigtas teisėtas asmenų lūkestis atkurti nuosavybės teises Įstatyme nurodytais būdais ir sąlygomis. Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarime (2010 m. kovo 31 d. redakcija) įtvirtinto teisinio reguliavimo tiek, kiek juo nustatytas mažesnis maksimalus žemės sklypų individualiai statybai Kauno mieste dydis, negalima vertinti kaip neproporcingo siekiamam tikslui ir pernelyg ribojančio asmenų teises.

9.6. Taigi konstatuotina, kad Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimas (2010 m. kovo 31 d. redakcija) tiek, kiek juo nustatytas maksimalus 0,12 ha naujų žemės sklypų, numatomų perduoti individualiai statybai Kauno mieste, dydis, neprieštarauja konstituciniams teisėtų lūkesčių apsaugos, proporcingumo principams.

10. Sprendžiant, ar Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimas (2010 m. kovo 31 d. redakcija) tiek, kiek juo patvirtintas maksimalus 0,12 ha naujų žemės sklypų, numatomų perduoti individualiai statybai Kauno mieste, dydis, neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsniui, pažymėtina, kad, kaip minėta, Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintas konstitucinis asmenų lygiateisiškumo principas *inter alia* reiškia, jog įstatymų leidėjas, įstatymu reguliuodamas nuosavybės teisių

atkūrimo teisinius santykius, negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį asmenys, turintys teisę atkurti nuosavybės teises, būtų traktuojami nevienodai, jeigu tarp tų asmenų nėra tokių skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas.

10.1. Pažymėtina, kad Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarime (2010 m. kovo 31 d. redakcija) nustatyti piliečiams neatlygintinai perduotinų nuosavybėn naujų žemės sklypų individualiai statybai Kauno mieste dydžiai tam tikrose teritorijose ginčijamu teisiniu reguliavimu nepakeisti ir yra vienodai taikomi visiems piliečiams, siekiantiems atkurti nuosavybės teises šiuo būdu. Nustatytas naujų žemės sklypų dydis skiriasi pagal tai, kokioje teritorijoje yra žemės sklypas, o ne pagal tai, kokie asmenys gali į jį pretenduoti; tiek iki ginčijamo teisinio reguliavimo įsigaliojimo, tiek jam įsigaliojus asmenims, siekiantiems atkurti nuosavybės teises, neatlygintinai perduotinų nuosavybėn naujų žemės sklypų dydžiai individualiai statybai Kauno mieste nurodytose konkrečiose teritorijose buvo (yra) vienodi.

10.2. Kaip minėta, įstatymų leidėjo, paisant Konstitucijos, padaryti teisinio reguliavimo pakeitimai, kuriais pakoreguotos nuosavybės teisių atkūrimo sąlygos ir tvarka, savaime negali būti vertinami kaip nevienodas nuosavybės teisių atkūrimo subjektų traktavimas.

Minėta ir tai, kad Vyriausybė, priimdama 1998 m. liepos 23 d. nutarimą (2010 m. kovo 31 d. redakcija), siekė konstituciškai pagrįsto tikslo – paspartinti nuosavybės teisių atkūrimo procesą, kad jis nesitęstų nepagrįstai ilgai, ir sudaryti prielaidas patenkinti kuo daugiau buvusių savininkų prašymų atkurti nuosavybės teises neatlygintinai perduodant naujus žemės sklypus individualiai statybai Kauno mieste. Todėl teisinis reguliavimas, pagal kurį numatoma piliečiams kaip atlyginimą už nuosavybės teise turėtą įstatyme nurodytą nekilnojamąjį turtą perduoti naujus iki 0,12 ha dydžio žemės sklypus individualiai statybai Kauno mieste, negali būti laikomas diskriminaciniu ir sudarančiu prielaidas pažeisti Konstitucijos 29 straipsnį.

10.3. Taigi konstatuotina, kad Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimas (2010 m. kovo 31 d. redakcija) tiek, kiek juo patvirtintas maksimalus 0,12 ha naujų žemės sklypų, numatomų perduoti individualiai statybai Kauno mieste, dydis, neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsniui.

11. Minėta, kad pareiškėjas taip pat abejoja ginčijamo Vyriausybės nutarimo (tiek, kiek nurodyta) atitiktimi Įstatymo 5 straipsnio 3 daliai.

12. Pareiškėjo abejonės dėl Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimo (2010 m. kovo 31 d. redakcija) teisėtumo grindžiamos *inter alia* tuo, kad Vyriausybė, priimdama 2010 m. kovo 31 d. nutarimą, kuriuo savo 1998 m. liepos 23 d. nutarimą (1999 m. kovo 5 d. redakcija) išdėstė nauja redakcija ir, be kita ko, iki 0,12 ha sumažino maksimalų numatomo neatlygintinai perduoti individualiai statybai Kauno mieste naujo žemės sklypo dydį, nesilaikė Įstatymo 5 straipsnio 3 dalyje nustatytos naujų žemės sklypų dydžių tvirtinimo tvarkos – šį dydį patvirtino be Kauno

miesto savivaldybės siūlymo. Todėl, pareiškėjo nuomone, ginčijamas teisinis reguliavimas pagal priėmimo tvarką prieštarauja Įstatymo 5 straipsnio 3 daliai, o kartu ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

Taigi iš pareiškėjo prašymo argumentų matyti, kad abejonių jam sukėlė Vyriausybės 2010 m. kovo 31 d. nutarimo tiek, kiek nurodyta pareiškėjo, atitiktis Konstitucijai ir Įstatymo 5 straipsnio 3 daliai pagal priėmimo tvarką.

13. Kaip minėta, kad pagal Įstatymo 5 straipsnio 3 dalį Vyriausybė, tvirtindama piliečiams neatlygintinai perduodamų nuosavybėn naujų žemės sklypų dydžius kiekviename mieste, privalo laikytis įstatymų leidėjo nustatytos tvarkos – šiuos dydžius tvirtinti tik gavusi atitinkamos savivaldybės, kuri yra atsakinga už savo teritorijos planavimą, siūlymą dėl tokių dydžių nustatymo; šios procedūros Vyriausybė turi laikytis kiekvieną kartą, kai minėti dydžiai tvirtinami iš naujo (keičiami).

14. Minėta ir tai, kad, Vyriausybės 2010 m. kovo 31 d. nutarimu pakeitus anksčiau galiojusį teisinį reguliavimą, nebuvo nustatyta, kad piliečiams kaip atlyginimą už nuosavybės teise turėtą įstatyme nurodytą nekilnojamąjį turtą numatoma perduoti nuo 0,12 ha iki 0,2 ha dydžio naujus žemės sklypus individualiai statybai kitose Kauno miesto teritorijose nei centrinė miesto dalis ir teritorijos su išplėtotą ar neišplėtotą infrastruktūrą ir kad taip piliečiams neatlygintinai perduotino nuosavybėn naujo žemės sklypo individualiai statybai Kauno mieste maksimalus dydis sumažėjo nuo 0,2 ha iki 0,12 ha.

15. Iš šios konstitucinės justicijos bylos medžiagos ir Vyriausybės 2010 m. kovo 31 d. nutarimo projekto parengiamųjų darbų matyti, kad:

– įgyvendinant Specialųjį nuosavybės teisių į žemę atkūrimo Kauno ir Vilniaus miestuose veiksmų planą (patvirtintą Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2009 m. gegužės 27 d. įsakymu Nr. 3D-373), pagal kurį numatyta *inter alia* parengti Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimo (1999 m. kovo 5 d. redakcija) pakeitimo projektą, Vilniaus ir Kauno miestų savivaldybių prašyta pateikti pasiūlymus dėl naujų žemės sklypų sodams, daržams ir kitoms panašioms reikmėms Vilniaus ir Kauno miestuose, kurie būtų suteikiami piliečiams kaip atlyginimas už nuosavybės teise turėtą įstatyme numatytą nekilnojamąjį turtą, dydžių nustatymo;

– Kauno miesto savivaldybės administracija sutiko, kad Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimas (1999 m. kovo 5 d. redakcija) būtų papildytas nuostata, jog Kauno mieste numatoma piliečiams perduoti neatlygintinai naują žemės sklypą sodams, daržams ir kitoms panašioms reikmėms, ne didesnę kaip 0,06 ha (2010 m. sausio 6 d. raštas Nacionalinei žemės tarnybai prie Žemės ūkio ministerijos Nr. (A27V123)-R-48);

– Vyriausybei siūlymų keisti piliečiams neatlygintinai perduotinų nuosavybėn naujų žemės

sklypų individualiai statybai Kauno mieste dydžius ir (arba) teritorijas, kuriose šie sklypai gali būti perduodami, pateikta nebuvo.

16. Sprendžiant dėl Vyriausybės 2010 m. kovo 31 d. nutarimo tiek, kiek nurodyta pareiškėjo, atitiktis konstituciniam teisinės valstybės principui, Įstatymo 5 straipsnio 3 daliai pagal priėmimo tvarką, pažymėtina, kad, kaip minėta, konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja įvairius reikalavimus teisėkūros subjektams, *inter alia* tai, kad jie teisės aktus leistų tik neviršdami savo įgaliojimų, kad poįstatyminiai teisės aktai būtų priimami remiantis įstatymais. Minėta ir tai, kad pagal Konstituciją Vyriausybė, leisdama teisės aktus, turi laikytis galiojančių įstatymų; jeigu Vyriausybė nesilaikytų įstatymų, būtų paneigiamas konstitucinis teisinės valstybės principas.

16.1. Pažymėtina, kad nors, kaip minėta, pagal Vyriausybės 2010 m. kovo 31 d. nutarimu pakeistą teisinį reguliavimą nurodytose teritorijose piliečiams neatlygintinai perduotinų naujų žemės sklypų individualiai statybai Kauno mieste dydžiai nepakito (naujo žemės sklypo dydis, kaip ir anksčiau, centrinėje miesto dalyje gali būti 0,04 ha, teritorijose su išplėta infrastruktūra – iki 0,06 ha, o teritorijose su neišplėta infrastruktūra – iki 0,12 ha), tačiau nebenumačius, kad piliečiams kaip atlyginimas už nuosavybės teise turėtą įstatyme nurodytą nekilnojamąjį turtą gali būti perduodamas naujas žemės sklypas individualiai statybai Kauno mieste kitose teritorijose, nei centrinė miesto dalis ir teritorijos su išplėta ar neišplėta infrastruktūra, piliečiams neatlygintinai perduotino naujo žemės sklypo maksimalus dydis sumažėjo nuo 0,2 ha iki 0,12 ha.

Taigi net jei Vyriausybė, priimdama 2010 m. kovo 31 d. nutarimą, ir neturėjo tikslo keisti piliečiams neatlygintinai perduotinų naujų žemės sklypų individualiai statybai Kauno mieste dydžių, ji turėjo atsižvelgti į tai, kad nebeįtvirtinus nuostatos, pagal kurią kaip atlyginimą piliečiams už nuosavybės teise turėtą žemę, gyvenamuosius namus, jų dalis, butus numatoma perduoti nuo 0,12 ha iki 0,2 ha dydžio naują žemės sklypą individualiai statybai Kauno mieste kitose teritorijose nei centrinė miesto dalis ir teritorijos su išplėta arba neišplėta infrastruktūra, piliečiams neatlygintinai perduotino nuosavybės žemės sklypo individualiai statybai Kauno mieste maksimalus dydis pakis. Vadinasi, norėdama nustatyti teisinį reguliavimą, kuriuo būtų pakeisti piliečiams neatlygintinai perduodamų nuosavybės naujų žemės sklypų dydžiai Kauno mieste, Vyriausybė, laikydamosi Įstatymo 5 straipsnio 3 dalyje nustatytos tvarkos, turėjo gauti atitinkamą Kauno miesto savivaldybės siūlymą.

16.2. Konstatuotina, kad Vyriausybė, be Kauno miesto savivaldybės siūlymo priėmusi 2010 m. kovo 31 d. nutarimą, kuriuo *inter alia* nustatytas mažesnis maksimalus 0,12 ha (vietoj buvusio 0,2 ha) piliečiams neatlygintinai perduotinų naujų žemės sklypų individualiai statybai Kauno mieste dydis, nesilaikė Įstatymo 5 straipsnio 3 dalyje nustatytos tvarkos tokius dydžius

tvirtinti tik gavus atitinkamos savivaldybės siūlymą dėl jų nustatymo (keitimo) ir pažeidė konstitucinį teisinės valstybės principą, pagal kurį Vyriausybė, leisdama teisės aktus, turi laikytis galiojančių įstatymų.

17. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Vyriausybės 2010 m. kovo 31 d. nutarimas tiek, kiek juo nebenustatyta, kad Kauno mieste kaip atlyginimą piliečiams už nuosavybės teise turėtą žemę, gyvenamuosius namus, jų dalis, butus numatoma perduoti naujus, nuo 0,12 ha iki 0,2 ha dydžio, žemės sklypus individualiai statybai kitose teritorijose, pagal priėmimo tvarką prieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui, Įstatymo 5 straipsnio 3 daliai.

18. Šiame kontekste pažymėtina, kad, kaip minėta, Įstatymo 5 straipsnio 3 dalies nuostata, kurioje nustatytos tvarkos turi būti laikomasi tvirtinant piliečiams neatlygintinai perduodamų nuosavybėn naujų žemės sklypų dydžius, siekiama užtikrinti, kad Vyriausybė šių dydžių miestuose netvirtintų neatsižvelgdama į realią konkrečios savivaldybės, atsakingos už savo teritorijos planavimą, padėtį, o teisinis reguliavimas, kuriuo patvirtinti tokių sklypų dydžiai, sudarys prielaidas, atsižvelgiant į valstybės politiką teritorijų planavimo srityje, savivaldybei suformuoti tam tikrą kiekį nuosavybės teisėms atkurti reikalingų naujų žemės sklypų; šios tvarkos laikymasis turi tiesioginės įtakos Vyriausybės priimamo teisės akto, kuriuo tvirtinami minėti dydžiai, turiniui.

Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad nors Kauno miesto savivaldybė neteikė Vyriausybei siūlymų keisti piliečiams neatlygintinai perduotinų nuosavybėn naujų žemės sklypų individualiai statybai Kauno mieste dydžius, tačiau, kaip matyti iš minėto Kauno miesto savivaldybės administracijos 2015 m. kovo 27 d. rašto, ji pati ir negalėjo planuoti didesnių nei 0,12 ha piliečiams neatlygintinai perduotinų nuosavybėn žemės sklypų, nes Kauno miesto teritorijoje nepakako žemės, kurioje būtų galima suplanuoti reikalingą kiekį naujų, didesnių kaip 0,12 ha, žemės sklypų, kuriuos kaip atlyginimą piliečiams už nuosavybės teise turėtą įstatyme nurodytą nekilnojamąjį turtą būtų galima numatyti perduoti individualiai statybai ir kitai paskirčiai Kauno miesto teritorijoje.

Taigi nors Vyriausybė, priėmusi 2010 m. kovo 31 d. nutarimą, nesilaikė Įstatymo 5 straipsnio 3 dalyje nustatytos naujų žemės sklypų, kuriuos numatoma perduoti piliečiams kaip atlyginimą už nuosavybės teise turėtą žemę, gyvenamuosius namus, jų dalis, butus, dydžių tvirtinimo tvarkos, šiuo nutarimu patvirtinti piliečiams neatlygintinai perduotinų nuosavybėn naujų žemės sklypų dydžiai atitiko realią Kauno miesto savivaldybės padėtį, taip pat tokiu teisiniu reguliavimu sudarytos prielaidos šiai savivaldybei, atsižvelgiant į valstybės politiką teritorijų planavimo srityje, suformuoti tam tikrą kiekį nuosavybės teisėms atkurti reikalingų naujų žemės

sklypų (kaip minėta, Kauno mieste nebuvo galimybės planuoti didesnių nei 0,12 ha naujų žemės sklypų). Todėl pabrėžtina, kad minėtas Įstatymo 5 straipsnio 3 dalyje nustatytos naujų žemės sklypų dydžių tvirtinimo tvarkos pažeidimas neturėjo tiesioginės įtakos ginčijamo teisės akto turiniui – iš byloje esančios medžiagos matyti, kad to teisės akto turinys ir negalėjo būti kitoks.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 53¹, 54, 55, 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 31 d. nutarimas Nr. 345 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimo Nr. 920 „Dėl naujų žemės sklypų dydžių miestuose patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2010, Nr. 40-1904) tiek, kiek juo nebenustatyta, kad Kauno mieste kaip atlyginimą piliečiams už nuosavybės teise turėtą žemę, gyvenamuosius namus, jų dalis, butus numatoma perduoti naujus, nuo 0,12 ha iki 0,2 ha dydžio, žemės sklypus individualiai statybai kitose teritorijose, pagal priėmimo tvarką prieštarauja konstituciniam teisinės valstybės principui, Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 5 straipsnio 3 daliai.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai

Elvyra Baltutytė

Vytautas Greičius

Danutė Jočienė

Pranas Kuconis

Gediminas Mesonis

Vytas Milius

Egidijus Šileikis

Algirdas Taminskas

Dainius Žalimas